

Література

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
2. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів]. За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
3. Теорія держави та права: навч. посіб. За заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К.: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Львів: «Край», 2007. 192 с.
5. Юридична енциклопедія: в 6 т. Редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т. 5. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2003. 736 с.
6. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка. 1973. 840 с.
7. Рабінович П. Правовий світогляд (соціально-природна інтерпретація). Вісник Національної академії правових наук України. 2014. № 2. С. 5–17.

УДК 343.535

ПОСЯГАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНЕ ст. 365-3 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ – СЛУЖБОВИЙ ЗЛОЧИН ЧИ ЗЛОЧИН ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ?

Є. Ю. Драчевський

14 липня 2020 р. вітчизняними парламентаріями було прийнято Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» (далі – Закон від 14 липня 2020 р.). Одним із наслідків ухвалення цього Закону стало доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК) новою ст. 365-3 «Бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей», наявність якої, за задумом законодавця, мала стати надійним запобіжником фактам nereагування працівниками правоохоронних органів на виявлені ними випадки незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей. Внесення до КК цієї зміни ставить перед кримінально-правовою наукою низку питань, зокрема, щодо виправданості розміщення аналізованої кримінально-правової новели у розділі XVII Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» (далі – розділ XVII).

Родовим об'єктом злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є встановлений законом порядок використання влади, повноважень, становища та пов'язаних з ними можливостей службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також особами, які надають публічні послуги, спортсменами тощо¹. Розглянувши зміст діяння, передбаченого ст. 365-3 КК, можна з упевненістю стверджувати, що результатом його вчинення є порушення згаданих вище відносин, які охороняються розділом XVII. Та чи є підстави для визнання цих відносин саме **основним безпосереднім** об'єктом аналізованого посягання? І чи не виступають таким об'єктом відносини правосуддя?

Насамперед зазначимо, що складність вирішуваних питань передусім пояснюється подібністю об'єктів службових к. пр. (умовна назва) та низки к. пр. проти правосуддя. Зокрема і найперше це стосується групи к. пр. проти правосуддя, які у правовій доктрині

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. С. 1123.

отримали назву або ж як посягання на конституційні принципи діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду (наприклад, статті 371–374 КК) (згідно класифікації залежно від об'єкта), або ж (згідно класифікації залежно від суб'єкта) прямо йменуються к. пр., які вчиняються **службовими особами**, котрі здійснюють чи забезпечують здійснення правосуддя¹.

Попередній аналіз не лише назви, а й, що головне, змісту посягань, які входять до вказаної групи, дав вагомі підстави для висунення гіпотези про те, що насправді вони є нічим іншим, як різновидами службових к. пр., котрі, проте, посягають лише на один із сегментів охоронюваних розділом XVII суспільних відносин – нормальну діяльність органів, які здійснюють чи забезпечують здійснення правосуддя.

Вважаємо, що за такої ситуації для відповіді на непросте питання про правильне місцезнаходження норм, котрими, як у ситуації зі ст. 365-3 КК, передбачена відповідальність за багатооб'єктні діяння, антисуспільна спрямованість яких дозволяє їх фактично в однаковій мірі вважати посяганням на обидва згадані об'єкти, вирішальне значення має основний безпосередній об'єкт, а якщо ще точніше – то зміст (соціальний зв'язок) охоронюваних відповідними нормами суспільних відносин. Мова йде про те, що якщо буде з'ясовано, що **будь-який прояв** службового делікту супроводжується **обов'язковим** порушенням відносин правосуддя, то така заборона має знаходитись у розділі XVIII Особливої частини «К. пр. проти правосуддя» (далі – розділ XVIII); якщо ж відносини правосуддя являються тільки однією із **альтернативних** сфер службових відносин, які, поряд із багатьма іншими (порядок: виділення земельних ділянок; державних закупівель; розпорядження державним та комунальним майном; отримання кредитів, субвенцій, дотацій; ліцензування, перевірок тощо), лише **можуть** бути порушені в результаті вчинення діяння то така норма має розміщуватись серед «класичних» службових к. пр. (розділ XVII).

Зміст описаного у ст. 365-3 КК діяння дозволяє дійти висновку про те, що основним безпосереднім об'єктом цього к. пр. є суспільні відносини, які забезпечують встановлений законодавством порядок реагування працівниками правоохоронних органів на факт виявленої ними незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей. При цьому необхідно пам'ятати, що згадана незаконна діяльність є к. пр., передбаченим ст. 203-2 КК, а отже, законною реакцією на виявлення останнього працівником правоохоронного органу мало б бути або ж невідкладне внесення відомостей про нього до ЄРДР (якщо мова йде про слідчого, дізнавача або прокурора (ст. 214 КПК)), або ж повідомлення про це відповідним органам для подальшого відкриття кримінального провадження (наприклад, якщо така незаконна діяльність була виявлена оперативними працівниками, працівниками патрульної служби МВС України).

Зважаючи на це, стає зрозумілим, що «ключем» для вирішення питання про правильність місцезнаходження норми, передбаченої ст. 365-3 КК, є отримання відповіді на інше питання: чи є підстави для включення до родового об'єкту к. пр. проти правосуддя суспільних відносин, пов'язаних із діяльністю по реагуванню на виявлені факти к. пр., яка відбувається до внесення відомостей про к. пр. до ЄРДР?

На нашу думку, за умови сприйняття широкого підходу до тлумачення поняття «правосуддя» відповідь на поставлене питання має бути позитивною. Крім згаданих раніше приписів ст. 214, нормативним підґрунтям для такого висновку є і положення ст. 303 КПК, в якій йдеться про можливість оскарження саме **бездіяльності** слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у **невнесенні відомостей про к. пр. до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про к. пр.** Видається, що той факт, що можливість такого оскарження регламентована тією ж самою нормою, котрою передбачена можливість оскарження і інших здійснюваних під час досудового провадження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача або прокурора, є свідченням органічної єдності всіх цих видів діяльності, які направлені на досягнення єдиної мети – забезпечення здійснення

¹ Кримінальне право : навч. посіб. / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк; за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваїте, 2014. С. 791.

правосуддя, суспільні відносини у сфері якого і являються одним із видових об'єктів к. пр. проти правосуддя. Аналогічну точку зору з цього приводу висловлювала Ю. В. Юшина¹.

Отже, з урахуванням усіх наведених аргументів, зокрема встановлених основного безпосереднього об'єкту к. пр., передбаченого ст. 365-3 КК, та родових об'єктів к. пр., зосереджених у розділах XVII та XVIII, можна зробити висновок про те, що діяння, описані у чинній редакції аналізованої норми, мали б бути визнані посяганням на відносини правосуддя, а тому рішення вітчизняних парламентаріїв про розміщення досліджуваної кримінально-правової новели серед службових к. пр. є помилковим і таким, що не повною мірою відображає характер антисуспільної спрямованості досліджуваного делікту.

УДК 343:349.6 (477)

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВІДМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ ТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 246 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

О. В. Душевська

Одним із найбільш складних питань, які виникають при кваліфікації злочину, передбаченого ст. 246 Кримінального кодексу України (далі – КК), є проблема відмежування цього кримінально караного делікту від кримінальних правопорушень проти власності. Тож спробуємо висловити деякі власні міркування з цього приводу.

Аналізуючи відповідну проблематику, Н. О. Антонюк слушно зазначає, що для предмета складів злочинів проти довкілля характерним є те, що він зберігає екологічні зв'язки з біосферою, не втілює в собі конкретно-визначену працю (не є товаром). У майно ж, яке виступає предметом складів злочинів проти власності, вкладено конкретно визначену людську працю, яка вилучає його з природного середовища. Саме ця ознака є вирішальною для розмежування злочинів проти довкілля й злочинів проти власності – посягання на об'єкти природи, вилучені шляхом застосування праці з природного середовища, отримують іншу кримінально-правову кваліфікацію².

Однак ми знаємо, що в результаті чергового «удосконалення» ст. 246 КК в її чинній редакції йдеться не лише про незаконну порубку, а й про такі діяння, як незаконне перевезення, зберігання, збут дерев або чагарників. Через це виникає логічне питання – відповідне посягання є злочином проти довкілля чи злочином проти власності?

Якщо слідувати логіці, якою керувалися розробники Постанови Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 року №17 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля», то дерева, зрубані та підготовлені до складування або вивезення є власністю лісгоспу (українського народу) в будь-якому випадку, незалежно від того, чи є вони вже вилученими з природного стану. До моменту відділення стовбура від пня має місце екологічний злочин, а після – злочин проти власності. Для підтвердження своєї думки звернемося до матеріалів судової практики.

Наприклад, в одній зі справ судом було встановлено, що Особа 1, перебуваючи в лісовому масиві, за попередньою змовою із Особою 2, маючи прямий умисел, спрямований

¹ Юшина Ю. В. Посягання проти правосуддя, що здійснюються у процесі перевірки інформації про вчинені або підготовлювані злочини (кримінально-правовий аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2012. С. 5.

² Антонюк Н. О. Кримінально-правова охорона власності : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. С. 119.